

Betilthető-e a koldulás?

Kompetenciaterület:
Szociális, életviteli és környezeti kompetencia

9. évfolyam

Programcsomag:
Polgár a demokráciában

A modul szerzője: Szekszárdi Júlia

MODULLEÍRÁS

Ajánlott korosztály	14-15 évesek
Ajánlott időkeret	2 × 45 perc
A modul közvetlen célja	A szegények, koldusok, hajléktalanok sorsa iránti fogékonyság, a szociális érzékenység, a mások iránti felelősségvállalás erősítése, a társadalmi szolidaritás jelentőségének beláttatása
A modul témái, tartalma	<p>Témák: Társadalom – szociális problémák, esélyegyenlőtlenség, gazdaság; konfliktus – előítélet, diszkrimináció; erkölcs és jog – normák, szabályozás</p> <p>Tartalom: A modul a szegénység szélsőséges és szembetűnő megjelenési formájával foglalkozik. Áttekinti a koldulás helyzetét a múltban és jelenben. Foglalkozik a koldusbotra jutás lehetséges okaival, az egyéni felelősség kérdésével a koldussá válásban. Szó esik a koldusok és a többi ember közötti kapcsolatról, a koldulás fogadtatásáról, a szolidaritásról, a részvétről, a jogi megoldások lehetőségeiről és visszasságairól. Említésre kerül a bérkoldulás és a koldusmaffia jelensége.</p>
Megelőző tapasztalat	Ember és társadalom (Mária Terézia; II. József kora; az 1848-49-es forradalom és szabadságharc); társadalomismeret (szociálpolitika)
Ajánlott továbbhaladási irány	Projekt szervezése bármely kapcsolódó témáról (koldusok és hajléktalanok Magyarországon és a világon, gyerekszegénység hazánkban és a világon, a segítségnyújtás hazai és nemzetközi formái stb.)
A kompetenciafejlesztés fókuszai	<p>Önismerettel összefüggő kompetenciák: önállóság, autonómia Önszabályozás: érzelmek kezelése, felelősségvállalás, tekintet másokra A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek: információfeldolgozás, kritikai gondolkodás, nyitottság Társas kompetenciák: empátia, véleményalkotás, szolidaritás</p>
Kapcsolódási pontok	<p>A NAT-hoz: Ember és társadalom; Magyar nyelv és irodalom</p> <p>Tantárgyakhoz: osztályfőnöki óra; társadalomismeret; magyar nyelv és irodalom; vizuális nevelés</p> <p>Modulokhoz: A teljes élet esélye I–II. (szka209_26); Vétkesek közt cinkos, aki néma (szka209_27)</p>
Támogató rendszer	<p>Lányi András–Jakab György: <i>Erkölcsei esettanulmányok</i>. AKG Kiadó. Budapest, 1999</p> <p>Schüttler Tamás: <i>Osztályfőnöki óra a szegénységről és gazdagságról</i>. Új Pedagógiai Szemle, 2004/11, ill. http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2004-11-v1-Schuttler-Szegenyseg</p> <p>Frank McCourt: <i>Angyal a lépcsőn</i>. (Fordította: Barabás András) Magvető. Budapest, 1999</p> <p>Bertolt Brecht: <i>Koldusopera</i>. (Fordította: Vas István) Interpopulart. Szentendre, 1996</p> <p>Andrew O’Hagan cikkei a koldusok világáról: www.c3.hu/scripta/lettre/lettre17/15.htm - 37k</p>

Módszertani ajánlás

A szegények, koldusok, hajléktalanok múltbéli és aktuális helyzetéről történő gyűjtő és elemző munka a foglalkozást megelőző vagy a modul követő projekt keretében is elvégezhető.

Ebben a modulban két változatot javasolunk a téma feldolgozására. Bármelyikre is esik a választás, semmiképpen sem lehet az egészet feldolgozni két órán, feltételezhetően szükség lesz a folytatásra. A szegénység, a koldulás, a szociálpolitika és a szegénypolitika kérdésköre, valamint a témák ábrázolása szépirodalmi művekben, filmekben, illetve rádiós vagy tévés riportműsorokban több irányban is lehetőséget ad a folytatásra.

Jelen modul középpontjában (mint ahogyan ezt a cím is mutatja) a jogi szabályozás kérdésköre áll. A téma aktualitását az adja, hogy több ízben is történt kísérlet a koldulás szabályozására, de ezek a próbálkozások általában kudarcba fulladtak. A mi jelenlegi megközelítésünk hangsúlyosan jelenismereti szándékú. A napjainkban zajló, valamennyiünk által tapasztalt ellentmondásos jelenségekre próbálunk reflektálni, és erre ösztönözzük a diákokat is.

Két előzetes feladatot javasolunk, mindkettő a B variációban található. Lényeges, hogy a tanulók ezekre a feladatokra önként jelentkezzenek. Ha nincs önként vállalkozó, inkább más módot keressünk a téma feldolgozására. A témára való ráhangolódást segítheti képek gyűjtése az internetről, valamint a személyes tapasztalatok fotón vagy rajzban történő rögzítése és az osztálynak való bemutatása. A B változathoz előzetes feladatként célszerű kiadni Brecht Koldusoperájának mellékletben található részletét, amelynek kicsengése (bérkoldulás, koldusmaffia) jelenleg is aktuális. Az előzetes feladat három tanulót érinthet: ketten felkészülnek az előadásra (vagy felolvasásra), és egy „rendező” a színpadkép, a kellékek szóban, esetleg rajzban való bemutatására. (Itt a koldulás kelléktáráról van szó, amelyet a kolduskirály új „alkalmazottja” a hozzászegődő ál-koldus Filch rendelkezésére bocsát.) Az előzetes feladatra vállalkozó és azt színvonalasan teljesítő tanulókat mindenképpen dicsérik meg, és valamilyen módon jutalmazzuk.

A modul fontos része a szegénység közös értelmezése, hiszen a tanulók különbözőképpen vélekednek magáról a fogalomról. Feltétlenül a megélt élményekből és személyes tapasztalatokból kell indítani az anyag feldolgozását. Ezután kerülhet sor a koldulás mint jelenség történelmi kontextusba helyezésére. A tanulók ennek során rádöbbenhetnek arra, hogy a koldussá válást mindig is különböző okok válthatták ki, s gyakran a körülmények juttatnak ártatlan embereket koldusbotra (háborúk, katasztrófák, válságok stb.).

Alapvető jelentőségű a koldusok iránti empátia felkeltése, a szolidaritás fontosságának beláttatása. Ehhez jelenthetnek segítséget a képek, a szépirodalmi szemelvények, illetve a riportrészletek. A helyzet másik szemszögből történő láttatását segíti az A változatban a magát koldusnak tettető angol újságíró élményeinek feldolgozása. A részvét megélése, a szolidaritás erősítése nem zárja ki a kritikai gondolkodást, a mások nyomorát kihasználó bűnöző csoportok manipulációjának felismerését. Fontos ezek működésének tudatosítása, hiszen a bérkoldusok, a „profi”, a tolakodó koldusok jelenléte éppen a valóban rászorulókat iránti részvét, segítőkészség és szolidaritás esélyeit rontja.

Évszázadok óta visszatérő szándék a hatóság részéről a koldulás szabályozása, de ezt a problémát az elmúlt évszázadokban éppen úgy képtelenek voltak megoldani, mint ma. A koldulás betiltását célzó tervekről célszerű csoportvitát kezdeményezni, és ennek során a tanulókat megalapozott érvek kialakítására és ütköztetésére ösztönözni.

A modul során alkalmazott módszerek túlnyomó többsége kooperatív, az egyéni, páros és csoportmunka váltogatja egymást. Minden alkalommal sor kerül azonban a tanulságok egész osztály előtti bemutatására, és a más csoportokban tevékenykedő diákok alkalmat kapnak arra, hogy reflektáljanak társaik gondolataira.

Az órán feltételezhetően szükség lesz vetítéshez alkalmas eszközre a képek bemutatásához. Ez lehet írásvetítő, vagy számítógép projektorral. Több alkalommal készül poszter: tehát csomagolópapír, ragasztógyurma, illetve ennek híján cellulux és ragasztó is a kellékek közé tartozik. Elő kell továbbá készíteni vastag, színes filctollakat. Ezen kívül szükség van üres kártyalapokra vagy rajzpapírból kivágott, kártyanagyságú cédulákra, amelyeket majd a poszterekre ragasztanak a diákok. Szükség van papírragasztókra is.

Értékelés a szó hagyományos értelmében itt sincs. A kérdőíven szereplő válaszok, illetve a mondatbefejezések a tanárt orientálják arról, hogy hol is tart az egyes tanulók gondolkodása, h onnan kell tehát indítani a következő foglalkozásokat, illetve a témához kapcsolódó projekteket. Fontos, hogy az összegző kérdőívekre és a mondatbefejezéseket tartalmazó feladatlapokra felkerüljenek a nevek. Ugyanakkor a tanár mindenképpen hangsúlyozza, hogy ez nem dolgozat, nem jár érte semmilyen érdemjegy.

A modul mellékletei

Tanári segédletek

- P1 – Képek koldusokról (7 db fotó) kivetítésre, javasolt kérdésekkel
- P2 – Az osztály véleményét tükröző poszter fejléce és a kitöltendő üres táblázat
- P3 – Írásvetítő fóliára nyomtatható szöveg, és útmutató annak feldolgozásához
- P4 – Útmutató – Kérdések a Koldusopera részletének feldolgozásához
- P5 – Szöveg és útmutató (Profi koldusok)

Tanulói segédletek

D1 – Feladatkártyák az előzetes gyűjtőmunkához (választható tevékenységek)
A feladatra vállalkozó tanulóknak (legfeljebb 2 tanuló feladattípusonként).

D2 – Feladatlap – Ki szegény ma Magyarországon?
Sokszorosítani valamennyi tanulónak.

D3 – Feladatlap – Mit tehetünk a szegényekért?
Sokszorosítani valamennyi tanulónak.

D4 – Háromféle feladatlap – a) A háború áldozatai, b) Kolduló gyerekek, c) Koldusbotra jutó romák
A lapokból – egyenletes eloszlásban – összesen annyi példányt kell sokszorosítani, amennyi az osztály létszáma.

D5 – Háromféle feladatlap – A koldusok világa. (Részletek Andrew O’Hara riportjából)
Mindegyik szemelvényt az osztály egy harmada számára kell sokszorosítani. Minden diák egy szemelvényt kap.

D6 – Bertolt Brecht: Koldusopera. Részlet (Peachem és Filch párbeszéde)
Három példányban szükséges sokszorosítani.

D7 – Szemelvények – Betiltható-e a koldulás? (6 részre vágható szöveg)
1 példányban van rá szükség. Az egyes részeket egy-egy diáknak adjuk ki.

D8 – Kérdőív 4 nyílt kérdéssel
Valamennyi tanuló számára sokszorosítani kell.

D9 – Befejezetlen mondatok (4 mondat)
Valamennyi tanuló számára sokszorosítani kell.